

tak rozumieľ, že som nebojoval proti inému, iba ako som skutočne tam v národnom zhromaždení dľa zpráv hodnoverne už predtým zdelených bojoval, totiž proti žiadaniu zvláštneho „dištriktu slovenského“, a síce len z opaternosti v rečach mojich a v prítomnom článku podotknutej. Opaternosť táto bola tá, aby národ slovenský v požadovaní svojich národných práv nakoľko len možno — nepostavil sa do odporu so stranou uhorskou, krajinským snemom zastúpenou, lež usiloval sa s ňou držať oproti centralisticko-nemeckej strane, so zadržaním si práva nároky svoje národné, nakoľko by jim teraz vyhoveno nebolo, neskorej všetkými ústavou dolenými sredstvami¹¹ v živote platné si učiniť. Toto bolo aj moje vyznanie a presvedčenie politické. Najnovšie zprávy politické dokazujú, jak vrelo sa zaujíma slovanská, česko-poľská strana na ríšskej rade za Uhorsko a za jeho právo, rozpusteným snemom krajinským bránené, oproti centralistom nemeckým. Totiž tí Slovania dobre vedia, že padne-li v tomto zápase Uhorsko, aj oni padnúť musia, a centralizácia nemecká je lósom všetkých Slovanov rakúskych. Ale čo naplat! Vodcovia národa slovenského ďalej vidia od nosa! Oni v centralizácii rakúskej spatrujú spásu slovenského národa, oni už roku 1850 za centralizáciu rakúsku proti federalistom, menovite proti Havlíčkovi vo „Viedenskom Denníku“ a v brošúrach bojovali,¹² oni centralistický systém vlády aspoň prosredne bojuvaním za „patent“¹³ podporovali, oni teraz aj „Okolie slovenské“ od centralistickej nemeckej vlády úfajú!! — Ja aspoň ani zo slovenského, ani z vyššieho slovanského stanoviska nemôžem sa s takými zásadami spriatelíť. Moje presvedčenie — opakujem to ešte raz — je, oživovať, brániť s všetkými možnými, ústavou dovolenými predstavami do života uvádzať práva národnosti našej slovenskej, ale pritom pevne držať s uhorskou stranou oproti centralistickej nemeckej, so zadržaním si práva, ostatnie, čo nám ešte chybuje, neskorej solidárne so všetkými uhorskými i rakúskymi Slovanmi vymáhať. A čoby priam toto presvedčenie moje, nakoľko presvedčeniu terajších „vodcov národa“ odporuje, aj chybné bolo, preto nikdo nemá práva o mojej láske a oddanosti k národu pochybovať a za „odrodilca“ a „maďaróna“ mňa vyhlasovať, dokiaľ skutky moje za mňa hovoria. Nanajvýš, jestli by sa môj blud dokázal, povedať by sa o mne sľa o človekovi mohlo: erravit,¹⁴ nie ale ako redakcia Pešťbudínských vedomostí svoj výrok nadomnou vynáša: „ťažko sa prehrešil proti národu!“¹⁵ — Nuž dobre, nech ma odsúdi ten národ, na ktorého „roli dedičnej“ som ja za bolestných desať rokov krvopotne a stále pracoval, ktorý od mnohých svojich synov, keď sa jim dobre vodilo, bol opustený; nech ma odsúdi, že som teraz tak úzkostne starostlivý, aby sa taký hrozný stav pre slovenský národ ešte raz nenavrátil!

90

Obrana Jána Nemessányiho proti útokom prívržencov memorandových žiadostí.

Neuverejnený príspevok Jána Nemessányiho v pozostalosti J. Francisciho v AMS. Asi z polovice júla 1861.

¹¹ Prostriedkami.

¹² Porov. dok. č. 32.

¹³ Myslí sa tu na patent o usporiadaní ev. cirkvi v Uhorsku z roku 1859.

¹⁴ Pochýbil.

¹⁵ Pozri PbV, roč. I, č. 46.

Uverejňujeme iba záver obsírnej obrany, v ktorej Nemessányi podrobne vysvetľuje svoje stanovisko, ktoré zaujal pri rokovaní o Memorande na martinskom národnom zhromaždení. Najmä sa bráni proti narieknutiu, že je maďarómom.

Nakoniec si dovoľujem niekoľko otázok: prečo sa také výpady na nás a menovite na mňa? Prečo také prekrucovanie mojich slov, prečo podstrkávanie im falošného zmyslu?

Či som ja snáď chcel újmu urobiť národu môjmu za jehož vývin som sa tak úprimne vždy zasadzoval, aspoň zasadzovať chcel? Alebo som ho snáď do záhuby s mojím návrhom viesť chcel? Nesmierne hreší, kto ma z tohoto hriechu viní. Práve úprimná láska k národu a ľudu môjmu ma viedla i vtedy, keď som predložený návrh mierniť hodlal lebo som nechcel, aby sme vystúpili s požiadavkami, ktoré by nás pred Maďarom do podozrenia nepriateľského s ním zmýšľania uviedli, ktoré by nás pred sympatizujúcou s Maďarmi Európou pre práve podnikané za slobodu boje obvinili, že jeho boje za národnú slobodu nielenže nepodporujeme, ale práve haťme;¹ vôbec nechcel som, aby Maďar dostal do ruky argument ktorým by nás pred Európou za spiatočníkov vyhlásil, aby dostal výhovorku ňouž by sa vyhovoric, keby som újmu urobiť chcel, aby dostal látku ňouž by nám ľud od záležitostí národnej odpudil a odcudzil a všetkým týmto, aby nebol v nebezpečenstve vrhnutý cieľ, ktorý dosiahnuť sa všetci snažíme.

Či som ja snáď proti Daxnerovi a jeho návrhu vystúpil? Ani jedinského slova som ani ja, ani žiaden z nás proti tomu nevyniesol. Všetci sme vo všetkom súhlasili s ním. lenže punkt o dištrikte zmenený mať chceli. A preto je vo všetkých novinách, ktoré môj návrh podávali zmyslené, keď nedoložili, že ja sa pripojujem ku návrhu Daxnerovmu. Zrovnávajúc sa taktó s návrhom spomenutým sa naša strana chyby nedopustila iba pritom, že pochybovala o šťastnom prevedení myšlienky o dištrikte. Ostatne, či to bola chyba, či cnosť, to len budúcnosť ukáže a šťastné alebo nešťastné okolnosti Uhorska rozhodnú. Chovania ale naše ku strane Daxnerovej bolo vždy šetrné i úprimne priateľské, lebo veď sme boli presvedčení, že tak z lásky k rodu podniká všetko, ako aj my, že je ich víťazstvo i naše víťazstvo, ich pád i náš pád. Preto sme, keď oni svoju vec zastávali, nikdy snahy nevole neprejavili. My sa ale týmto súcitom pochváliť nemôžeme, čoho svedectvom je prítomná obrana, trebárs by sme to boli navzájom v plnej miere zaslúžili. Pre rozličnosť náhľadov v poľahu na prostriedky sme my žiadne rozdvojenie zapríčiniť nechceli, ba keď sa medzi nami aj vyskytla myšlienka, či by nebolo dobre, aby sme sa rovnako zmýšľajúci na jednu stranu spojili, líšiacich potom sa od nás na druhej nechali, som mocne tomu odporoval, aby svet nemal príležitosť dívať sa na našu rozdvojenosť a čo to priam rozdvojenosť len v prostriedkoch bola. Keby odporníci naši boli nášho úmyslu bývali, boli by vykričali svetu, že sme na dva tábory podelení, čo v skutočnosti ani neboli, lebo to len nik nepovie, že náš cieľ bol v Martine dištrikt dekretovať.

Či sme my snáď nepolitické robili, keď sme návrh strany dištriktu mierniť chceli? Nenahliadam to ešte ani dnes. Môj návrh, presvedčený som o tom, príjme snem bez premeny; a keď ho tak formulovaný dáme, vidí v nás bratov svojich a podporcov v jeho ťažkej práci, ktorú, vydobývajúc práva vlasti prísahami panovníkov zasvätené a politickú slobodu podniká, a to tak pre seba ako pre nás. Lebo, prosím, mi to uveriť,

¹ Myslí tu na vyhranené stanovisko uhorského snemu roku 1861, ktorého obidve stránky, adresná i rezolučná, stáli v podstate na stanovisku obnovy zákonov z roku 1848.

život národný a jeho vývin opravdivý sa iba v ústavnom uzriadení vlasti dariť môže a nikdy nám netreba zabudnúť, že národnú politiku iba Chorvátsko a Uhorsko žije u nás a okolo nás, krajiny to obe na rovnakom podstavku ústavy stojace. Česko by ju rado nastúpilo, ale má nezdolné prekážky, Poľsko nesmie, Rusko nechce.² Nám tiež ako iným iba ústava k národnému životu dopomôže. Krem spomenutých výhod by sme boli predišli tým protestom, ktoré sme my predvideli a ktoré zo strany miest a stolíc už hľa nasledujú, keďže by sme my všecku zbroj k agitáciám z rúk našich neprajníkov boli vzali. Nechcem tým povedať, že sú tie protesty oprávnené a spravodlivé, ale to je a bude faktum, že sú oni zárodok treníc a formálnej vojny domácej v každej stolici a snem následkom týchto dopisov „úradných“ príjde do rozpakov, komu veriť? Takto stojíme v skutočnosti, nech sa nik nehorší, keď skutočnosť sa tak líči, ako je, dobre a pekné sú vidiny, ale je škoda pustiť z oka život skutočný a dať sa zaviesť ilúziám. To tajiť nik nebude, že moju reč a tón, v ňomž zostavená bola a ktorý ju previeval s potleskom prijali i odporníci národa nášho, patrný je to dôkaz ich zhodnutia sa s ňou. Pakliže je to tak, páni moji, kto tu nevidí, jestli sa môj návrh prijme, i zabezpečenia národnosti našej i zhodnutia všetkých stránok i odzbrojených našich nepriateľov? No a toto všetko docieľiť má byť naša najvyššia politika.

Cesi, národovci, sú v tom položení čo my, s tým rozdielom, že tých menšia ich vlasti obyvateľov, a to ako sme sa presvedčiť príležitosť mali, nevlastencov potlačuje a predsa nechtiac si ináč kusiť vlast ako je, nežiadajú delby, ale len práva asi tie, ktoré strana naša pre nás vymáhala. Ostatne ešte raz, a to sviatočne, osvedčujeme, že keď sa prevedie to, čo väčšina našincov žiadala, my to s potleskom prijme a za naše uznáme. Dobré vediac, že sme s ich výhrou i my víťazstvo dobili.

Či som ja snáď žiadal menej ako Daxner? To nevidím ešte ani dnes, lebo ja, pridajúc sa k návrhu jeho všetko to žiadam, čo on, jedine žiadosť strany dištriktu do iného rúcha preobliecť chcem, aby tak dosaženia túžob našich tým snadnejšie bolo. No a keby sa premena mnou navrhovaná bola prijala, myslím, žeby národa nášho život dostatočne poistený bol. Pravda, že by o niečo viac práce pre nás bolo nasledovalo, ako tak, ak Okolie povolené bude, ale práce sa nikdy nebojme, ja práve v práci vidím život, v práci vidím vyvinovanie síl, v práci a v bojoch skvelú budúcnosť. — Ba viac som žiadal ja ako Daxner, lebo ja som žiadal reformu národných škôl, čoho prevedenie a uskutočnenie je samó v sebe viac ako vykázaný dištrikt, lebo v našich okolnostiach, v našom položení je len v škole budúcnosť, je veľkosť, je spasenie národa. My nemáme naskrze nič, na čo bysme sa tak iste spoľahnúť mohli ako je sám národ, sám ľud a preto tento musíme upovedomovať, aby úlohu svoju pochopil i pojal, no a kto k tomuto lepšiu cestu vie, ako je národnia škola, nech vystúpi. Žiadosť moju strany škôl by bol, presvedčený som, s potleskom prijal sbor zákonodarný, lebo by bol od nás vyslovené dostal to, čo on, jestli skutočne politiku národnú naraziť mieni, skoršie pozdejšie, ale časom iste sám vysloviť musí, lebo by bol videl, že nám opravdu o pozdvihnutie nášho ľudu ide a že pozdvihujú ľud zvelebiť i náš národ vlastný i celú vlast hodláme. Ľutujem, neslýchane ľutujem, že aspoň ten jeden punkt návrhu môjho prijatý nebol, lebo som toho presvedčenia nezvratného, že ak budovu národnú inde budovať začneme, nezačneme ho robiť od základov.

Pri takomto stave vecí si naskrze vysvetliť neviem, prečo som ja nástrojom, prečo maďarómom menovaný, prečo sa toľké búrky čechmanských dopisovateľov na hlavu moju strhli? Snáď čo si teraz vysvetliť neviem, vysvetlí budúcnosť. Nateraz len toľko povedať môžem, že je tým činom veci národnej dost poškodené. Lebo čo ja i o sebe

² V tomto smere mal Nemessányi pravdu.

celou istotou povedať môžem, že mňa také z mechúra záhraky naskrze neodstrašia a od lásky k národu neodvedú, predsa sa môžu istí nájsť, v ňomž činnosť národovecká zahatená bude, kdežto keby ja pri pokoji nechany bol býval, boli by snáď mnohí noví bojovníci povstali, ktorých by na pole verejnosti vyviedla myšlienka: keď ten môže na obranu národnosti vystúpiť, prečo by ja to pri mojom postavení a prejnějších okolnostiach nemohol. Ale verte mi, páni moji, monopolu nielen trafikového, ale v akomkoľvek odvetví sa každý bojí. Boh nás veď, aj náš národ.

91

Zpráva Jána Nemessányiho o zasadnutí slovenských národovcov v Liptovskom Mikuláši v súvislosti s konaním martinského národného zhromaždenia.

Výňatok z obširnej zprávy, ktorú J. Nemessányi poslal na uverejnenie do PbV, ale ktorú J. Francisci neuverejnil. Rukopis zprávy v pozostalosti J. Francisciho v archíve MS. Liptovský Mikuláš začiatok júla 1861.

Hlavný župan Liptovskej M. Szentiványi zvolal na 2. júna do Lipt. Mikuláša viacerých slovenských národovcov, aby sa poradil s nimi okrem iného aj o národnom zhromaždení v Martine. Dokument ukazuje na úzku súvislosť medzi J. Nemessányim a predstaviteľom vládnúcich tried v Liptove.

Pred turčiansko-svätomartinským zhromaždením, a sice dňa 2. júna zvolal veľký župan Liptova do stoličnej dvorany národovcov z Mikuláša a jeho okolia, ľudí to všetko takých, ktorí svojej národnosti úprimne oddaní sú a Liptovu tón dávajú v počte asi 120. Keď zhromaždenie doplnené bolo, otvoril ho veľký župan rečou, jež hlavné momenty tieto boli: Viem oceniť dôležitosť i svätosť národných záležitostí a preto martinské zhromaždenie za veľmi cieľu primerané uznávam. Ja sám chcem tam prítomným byť a vyzývam, ba žiadam, aby z prítomných údov čím najpočetnejšie sjazd navštívili, takže bych si prial, aby sám Mikuláš aspoň 50 údami zastúpený bol tam. Keď ale pôjdeme, a to v mene Liptova pôjdeme, treba je, aby sme sa popredku uzrozumeli, čo chceme žiadať. Prosím tedy každého, komu za dobro národa svojho úprimne srdce bije, aby otvorene a bez obalov vyslovil, čo za potrebné drží žiadať, aby práva národa slovenského zabezpečené boli a jemu rovnoprávnosť s maďarským poistila sa.¹

¹ PbV uverejnili v roč. I, č. 25 z 11. júna 1861 obširnu zprávu o mikulášskej schôdzke, ktorej autor uvádzal prejav hlavného župana M. Szentiványiho spôsobom, ktorý prezrádza pravé úmysly predstaviteľa tzv. slovenskej šľachty. Napísal, že Szentiványi hovoril toto: Prišiel som do Liptova na dlhší čas, a sice v záležitostiach cirkevných (išlo o záležitosti okolo M. M. Hodžu), pre nastávajúci ale sjazd slovenský v Sv. Martine som môj príchod uskoril. O tomto kongrese sme v Pešti asnaď prv zprávu mali, jako Vy tu v Liptove, zpočiatku som bol veľmi proti tejto veci, potom ale, keď sme náležite rozvážili vec tú, tedy som za dobré uznal aj sám túto záležitosť všemožne podporovať, lebo je to záležitosť slušná a spravедlivá. A ja jako syn národa slovenského ani jináč konať nemôžem, lebo moje srdce tiež za národnosť horí a národné záležitosti majú byť každému sväté. Pripomínam tiež, nie jakoby som vám lichotíť chcel, ale jako skutočnosť ukazuje, teraz *Maďar jedine Slovák*a za svojho naj-